

УДК 016:929(477)

Ольга Устіннікова,

завідувач відділу наукової підготовки державних
бібліографічних покажчиків Книжкової палати України

Роль журналів "Киевская старина" та "Україна" у розвитку української персональної бібліографії

У статті розглянуто внесок журналів "Киевская старина" та "Україна" у формування інформаційного ресурсу української біографістики, проаналізовано персональні бібліографічні посібники, опубліковані на сторінках часописів.

Ключові слова: інтелектуальна спадщина, інформаційний ресурс, "Киевская старина", українська бібліографістика, персональна бібліографія, "Україна".

З проголошенням незалежності України і розбудовою суверенної держави на новий щабель підноситься вивчення багатьох сторінок історії, наукових здобутків, творів літератури, культурних досягнень українського народу без спотворення, замовчування подій і прізвищ, викреслених попереднім режимом з ідеологічних міркувань. На початку 90-х рр. минулого століття кардинальні зміни, що відбулися в політичному і суспільному житті країни, підняли нові теми та ідеї, відкинули все несуттєве, поставили вимогу новітнього аналізу історичного минулого українського соціуму, вільного від ідеологічних догм, запропонувавши, відповідно, інші шляхи розвитку інформаційного середовища.

Важливою складовою цих суспільних процесів є і робота бібліографів, спрямована на відтворення невідомих сторінок розвитку українського суспільства шляхом уведення до наукового обігу біобібліографічних ресурсів для сучасної оцінки життя і діяльності відомих і маловідомих нинішньому досліднику персоналій.

За багатолітню історію українська персональна бібліографія акумулювала значний теоретичний та джерельний матеріал. Проте майже невивченим і непоцінованим залишається доробок українських бібліографознавців та практиків-бібліографів, діяльність яких була спрямована на забезпечення потреби суспільства в задокументованій фактографічній інформації про інтелектуальну спадщину вітчизняних діячів науки, культури, суспільного життя, а також дослідження цієї спадщини та біографічних відомостей.

Значний внесок у розроблення питань складання біобібліографічних видань здійснено ще на початку ХХ ст. українськими вченими Д. Багалієм, В. Модзалевським, М. Могиланським, Ф. Ернстом. Постійна комісія УАН-ВУАН для складання Біографічного словника діячів України, яка діяла впродовж 1918—1933 рр., на підставі ґрунтовного аналізу світового досвіду укладання біографічних і біобібліографічних словників підготувала велику кількість документів щодо методики та національних особливостей відбору матеріалу, написання біографічних статей, наведення бібліографічних відомостей, склала попередній список прізвищ діячів України.

У першому пункті "Інструкції для співробітників Постійної комісії для складання Біографічного словника українських діячів при Українській академії наук" чітко визначено межі та обсяг матеріалів, які потрібно увести до нього: "Словник має бути справочним виданням біобібліографіч-

ного характеру, себто біографічні нариси мають бути короткими, ясними, повними, але не монографіями, у частині бібліографічній треба зібрати всі відомості про власні твори даної особи з зазначенням даних про оригінальні рукописи, малюнки, портрети і т. ін., а також всі критичні розвідки, статті й т. ін., які торкаються творів та діяльності даної особи" [25, с. 53].

Відомості про українську біобібліографічну продукцію знаходимо в роботах українських бібліографознавців М. Ясинського, І. Корнейчика, М. Гуменюка, Н. Реви, Л. Гольденберга, Ф. Сарани, Д. Тараманова, Н. Королевич. На сьогодні центром біографічних і, відповідно, біобібліографічних досліджень є НАН України. Вони проводяться в Інституті біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Львівській національній науковій бібліотеці України ім. В. Стефаника, Одеській національній науковій бібліотеці ім. М. Горького, Книжковій палаті України ім. І. Федорова. Результатами наукових розвідок стають як біобібліографічні (персональні) покажчики, так і публікації з питань історії, теорії, методики підготовки цього виду посібників.

Певною мірою відродженню української біографістики сприяють популярні видавничі проекти типу "100 видатних українців" та галузеві біобібліографічні довідники і словники, наприклад: "Українська журналістика в іменах" (1994—1998), "Біографічний словник діячів культури" (1994), І. Лисенко "Словник співаків України" (1997), І. Огородник, М. Русин "Українська філософія в іменах" (1997), "Медицина в Україні. Видатні лікарі: кінець XVII — перша половина XIX століть. Бібліографічний словник" (1997), В. Туркевич "Хореографічне мистецтво України в персоналіях" (1999), "Українські архівісти. Біобібліографічний довідник".

Особливе місце в процесі становлення української персональної бібліографії належить щомісячному історико-етнографічному та літературному часопису "Киевская старина" (фото 1), що видавався в Києві російською мовою впродовж 1882—1906 рр. Не випадково російський історик А. Марчуков у монографії "Украинское национальное движение. УССР, 1920—1930-е годы: цели, методы, результаты" [16] зазначає, що з другої половини XIX століття "все больше внимания деятели украинского движения стали уделять развитию научной, культурной, издательской деятельности, которую взяли на себя Киевский отдел Русского им-

ператорского географического общества и журнал "Киевская старина" [16, с. 72—73].

Програмні положення краєзнавчих біографічних досліджень були викладені П. Єфіменком у статті "Полезность в биографическом словаре южно-русских деятелей: несколько слов о его программе" [11, с. 805—809], опублікованій в "Киевской старине" 1886 р. Пояснюючи необхідність подібних досліджень, автор зазначає: "Пусть те замечательные люди, жизнь и деятельность которых вносятся в общерусские словари, вполне заслуживают признания и оценки; значит ли отсюда, что не заслуживают его те лица, деятельность которых видна лишь с точки зрения небольшого территориального района? Скажем больше: не их ли деятельностью, этих скромных, не видных местных деятелей, главным образом создается культура, блестящий фокус которой отражается в центре?" і далі: "...что было бы в высшей степени полезным делом собиране материалов для словаря южно-русских деятелей,.. работавших на пользу своей родины" [11, с. 806].

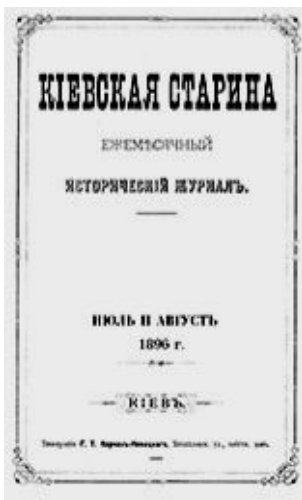

Фото 1

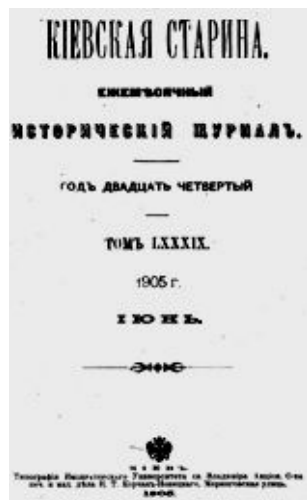

Фото 2

На сторінках часопису побачили світ біографії В. Боровиковського, І. Вагилевича, біографічні відомості про М. Гоголя, В. Забілу, М. Костомарова, І. Мазепу, П. Могилу, Г. Сковороду, публікувалися некрологи, листи діячів української культури, спогади про видатних співвітчизників. Представлена у часопису й персональна бібліографія. Найчастіше бібліографічні матеріали доповнювали некрологи, підсумовуючи діяльність того чи іншого діяча.

Саме ідеологу краєзнавчих біографічних досліджень П. Єфіменку належить перший персональний бібліографічний посібник, опублікований на сторінках "Киевской старины", яким укладач відгукнувся на смерть українського етнолога, фольклориста, поета, громадського діяча, автора слів сучасного Гімну України П. Чубинського [12]. На жаль, записи в посібнику не пронумеровано, тому визначити кількість зареєстрованих у ньому праць фактично неможливо, адже укладач застосував об'єднаний бібліографічний опис, та й цей перелік наочно демонструє велику наукову спадщину, що залишив по собі П. Чубинський.

У 1885 р. у т. 12 "Киевской старины" за травень подано матеріали, присвячені життю і діяльності видатного історика, письменника і громадського діяча М. Костомарова. У зв'язку зі смертю науковця журнал подає "главнейшие факты его жизни, полной тревоги и забот, и перечень его многочисленных научных работ..." [4, с. I]. "Библиографический указатель Н. И. Костомарова", за словами укладача Ф. Ніколайчика, "составлен преимущественно по "Биографическому словарю профессоров и преподавателей университета св. Владимира", изданному под ред. проф. В. И. Иконникова"

[4, с. IX]. У передмові до покажчика укладач детально пояснює принципи систематизації матеріалу: "Приводя ниже перечень трудов Н. И. Костомарова, мы разделили их на два отдела: I. Произведения на русском языке, II. Произведения на малорусском языке. Первый отдел распадается на две части: а) по всеобщей истории, б) по русской истории. Для первой части первого отдела, как и для всего второго отдела, достаточно простого хронологического перечисления. Что касается второй части первого отдела, то кроме хронологического порядка выхода их в свет... необходимо еще оттенить сочинения по их важности, иначе невольно получается только представление о поражающей массе заглавий" [4, с. IX—X].

У 1886 та 1887 рр. у журналі "Киевская старина" опубліковано внутрішньожурнальний посібник "Указатель материалов для изучения жизни и произведений Т. Г. Шевченко" [29, с. 778—786] та "Дополнение к библиографическому указателю материалов для изучения жизни и произведений Т. Г. Шевченко" [8, с. 180—184], складених М. Комаровим. Ці публікації стали початком бібліографічної Шевченкіани автора, що згодом реалізувалася в покажчику "Т. Шевченко в литературе и искусстве : библиографический указатель материалов для изучения жизни и произведений Т. Г. Шевченко" [14]. У передмові до публікації укладач зазначає: "до настоящего времени мы не имеем вполне обстоятельной его [Т. Шевченко. — авт.] биографии, достойной личности поэта и его многострадальной, полной драматизма жизни... Пока же необходим возможно полный библиографический свод всех печатных материалов для изучения жизни и произведений Т. Шевченко" [29, с. 570, 571].

Покажчик складається із дев'яти розділів: I. Собрание сочинений Т. Шевченка на малорусском языке и отдельные их издания (39 записів); II. Малорусские произведения Т. Шевченка, помещенные в сборниках и журналах (12 записів); III. Напечатанные произведения Т. Шевченка на великорусском языке (9 записів); IV. Переписка Т. Г. Шевченка (12 записів); V. Переводы произведений Т. Шевченка (24 записи) [розділ розбито на підрозділи в залежності від мови перекладу: російська, польська, чеська, болгарська, німецька та ін. — авт.]; VI. Рисунки к произведениям Т. Шевченка (6 записів); VII. Музыка к произведениям Т. Шевченка и на память о нем (13 записів); VIII. Переделки из "Кобзаря" Шевченка для сцены (3 записи); IX. Свод статей о Т. Г. Шевченко и его произведениях (261 запис) — найбільший розділ посібника, записи якого подано за хронологією опублікування з 1840 до 1886 р. До нього додано "Алфавитный указатель авторов статей о Шевченко с указанием номера статьи" (всього 120 прізвищ).

Появу 1887 р. "Дополнения к библиографическому указателю материалов для изучения жизни и произведений Т. Г. Шевченко" М. Комаров пояснює неможливістю своєчасно переглянути "галицко-русские периодические издания" і зазначає, що "пробел этот в настоящее время значительно пополнен мною, и я предлагаю это дополнение пропущенных указаний, расположив их для удобства в хронологическом порядке" [8, с. 180]. Додаток складається з 60 записів, що інформують про публікації як творів Т. Шевченка, так і статей про нього за 1843—1886 рр.

Бібліографічні розвідки вже традиційно продовжували публікуватися у часописі "Киевская старина" і у 1890—1900 рр. Зокрема, у т. 48 за січень 1895 р. значну частину журналу присвячено життю і діяльності доктора кримінального права, ординарного професора кафедри кримінального права Київського університету О. Кістяковського. Після публікації великої біографії вченого подано бібліографію його творів, підготовлену В. Науменком (70 записів) [5, с. 38—43].

У т. 72 за 1901 р. розміщено велику бібліографію творчого доробку О. Кониського. Після некролога, в якому зазначено: "Несомненно, что он оставил глубокий след в малорусской литературе и жизни" [17, с. 130], подано "Библио-

графический указатель сочинений А. Я. Конисского, написанных по малорусски" [6, с. 131—151], укладений В. Доманинским "отчасти на основании труда Ив. Ем. Левицкого "Галицко-русская библиография XIX ст. (1801—1889)", отчасти после просмотра тех изданий, в которых покойный А. Я. сотрудничал, отчасти, и даже главным образом, на основании материалов и записей, оставшихся после его кончины" [6, с. 131].

Показчик відображає матеріали за 1858—1900 рр., розташовані у хронологічному порядку. Точну кількість записів визначити вкрай важко через особливості подання матеріалу, але його обсяг (20 сторінок бібліографічного тексту) говорить про значний інформаційний потенціал посібника.

Великим внутрішньожурнальним показчиком вшанував часопис пам'ять одного зі своїх засновників і редакторів, видатного українського вченого, дослідника історії Лівобережної України О. Лазаревського. Упереджуючи публікацію, укладач, відомий український бібліограф С. Пономарьов, пише: "Говоря на могиле твоей животворное "Христос воскрес", полагаем на нее, вместо красного яичка, список трудов твоих, собранных в хронологическом порядке. Бог весть, будет ли когда-нибудь издано собрание твоих сочинений, но то несомненно, что многие будут обращаться к ним за справками; в облегчение их и в память о тебе приносим сей скромный труд" [24, с. XXX].

Показчик складається з двох частин. У першій в хронологічному порядку зафіксовано 283 публікації вченого з 1853 до 1902 р. включно, друга являє собою допоміжний показчик "Ключ к хронологическому указателю трудов А. М. Лазаревского (собственные имена и главнейшие предметы)".

Пізніше ця праця ще двічі була використана наступниками бібліографа. Так, 1927 р. в "Українському археографічному збірнику" з нагоди 25-річчя з дня смерті опубліковано "Список праць О. М. Лазаревського і праць про нього", укладений М. Ткаченком на основі показчика С. Пономарьова з додаванням опису неврахованих творів та розділу "Рецензії, статті, замітки на окремі праці О. М. Лазаревського" [28], а 1994 р. Інститутом української археографії Національної академії наук України видано посібник "Олександр Матвійович Лазаревський, 1834—1902 : матеріали до бібліографії", основною складовою якого стало репринтне відтворення показчика М. Ткаченка [22].

Та, незважаючи на наявність трьох бібліографічних посібників, присвячених О. Лазаревському, на сьогодні немає персонального посібника, що зафіксував би весь науковий доробок видатного українця. Такого висновку доходимо, аналізуючи скановані та електронні каталоги українських і російських бібліотек, що стали доступними завдяки сучасним інформаційним технологіям.

На сторінках журналу з'являється ще одна праця бібліографа М. Комарова — внутрішньожурнальний посібник "Библиографический указатель музыкальной и литературной деятельности Н. В. Лысенка" [3, с. 1—25 прил.], приурочений до 60-річчя від дня народження композитора. У 1929 р. одеський бібліограф Я. Берман у передмові до свого показчика "М. В. Лисенко : матеріали до бібліографії" писав: "Своїм виникненням біобібліографія про М. В. Лисенка завдячує відомому бібліографові М. Ф. Комарову, що надрукував був у додатку до ч. 1 журналу "Киевская старина" за 1904 рік показчик музичної та літературної діяльності М. В. Лисенка" [2, с. 123].

Ця публікація є практичною ілюстрацією методичних пошуків бібліографа в галузі персональної бібліографії. У передмові "От составителя" укладач окреслює джерельну базу показчика: "Предлагаемый указатель извлечен из принятого мною, но пока не законченного, труда по малорусской библиографии... Заглавия произведений Н. В. Лысенка вошли в мой указатель непосредственно из подлинников и только в очень редких случаях заимствованы из каталогов или иных подобных источников" [3, с. 1 прил.].

Бібліографічні записи систематизовано у двох розділах. Перший — "Творчество Н. В. Лысенко" — презентує описи як збірок творів (з розписом змісту), так і окремих публікацій у збірниках і періодичних виданнях — всього 106 записів за 1868—1903 рр., три з яких — статті про українську народну музику і одна — автобіографія композитора, надрукована у львівській газеті "Світ", що виходила під редакцією І. Франка; два останні записи інформують про видання, які готуються до друку. Укладач застосував метод об'єднання бібліографічних записів, подавши описи рецензій після рецензованих творів.

У другому розділі "Литература о Н. В. Лысенке и его произведениях" подано описи 36 творів за 1872—1903 рр. про композиторську, концертну, етнографічну діяльність М. Лисенка, наводяться відомості про публікації біографічних досліджень, портретів, листів, віршів, присвячених йому.

У межах обох розділів записи систематизовано за хронологією опублікування, але, як зазначає укладач, "в первом отделе иногда приходилось считаться с затруднением относительно времени выхода в свет тех или иных музыкальных произведений, так как год издания на таких произведениях обыкновенно почему-то не обозначается... в таких случаях приходилось определять год издания на основании цензурной даты" [3, с. 1—2 прил.].

Новаторською ознакою показчика можна вважати наявність допоміжних показчиків (такий прийом був апробований М. Комаровим у посібнику, присвяченому Т. Шевченку, також надрукованому на сторінках "Киевской старины"), або, як називає їх сам укладач, "Краткое оглавление первого отдела". Таких показчиків вісім, у них за жанровою ознакою наведено інформацію про музичні твори М. Лисенка, окремими розділами представлена музика на твори Т. Шевченка, подано іменний показчик авторів літературних текстів інших музичних творів, є чотири посилання на описи статей "о малорусской музыке".

На жаль, інформаційний потенціал посібника не використаний повною мірою, незважаючи на те, що 2009 р. Національною парламентською бібліотекою України та Меморіальним музеєм М. В. Лисенка виданий науково-допоміжний бібліографічний показчик "Микола Лисенко: бібліографія".

Зразком наукової біографії є дослідження М. Тихого "В. Н. Карзин: его жизнь и общественная деятельность", уперше опубліковане 1905 р. на сторінках "Киевской старины" до 130-річчя від дня народження вченого та 100-річного ювілею Харківського університету. За свій твір М. Тихий отримав золоту медаль. Автор мав можливість ретельно ознайомитися з наявними джерелами завдяки своєму викладачеві, професору Харківського університету Д. Багалію. М. Тихий відновив генеалогічне древо роду Карзиних, докладно висвітлив петербурзький період життя вченого, зусилля, докладені ним для заснування університету в Харкові, життя в селі, другий петербурзький період, що закінчився арештом та засланням. До роботи додано персональний бібліографічний показчик "Литература о В. Н. Карзине" [27], який складається з трьох великих розділів: "Источники и пособия"; "Сочинения В. Н. Карзина в хронологическом порядке (1798—1842)"; "Частная переписка В. Н. Карзина в хронологическом порядке (1798—1842)". Використавши бібліографічні матеріали Г. Данилевського, одного з перших біографів В. Карзіна, автор доповнив посібник інформацією про публікації, присвячені вченому, а також про його праці та листування за 1798—1806 рр. У тому самому році дослідження випущено окремою книгою.

Новим, але короткотривалим етапом існування "Киевской старины" став 1907 р. Як зазначалося в останньому, 44 томі, "журнал "Киевская старина", заканчивая настоящей книжкой 25-й год своего существования, решил продолжить свою работу для Украины, несколько изменив характер издания..." [19, с. III]. Редколлега видання повідомила про своє рішення уміщувати матеріали у двох відділах: науковому та

літературно-публіцистичному, а також про надання переваги статтям українською мовою.

У першому номері оновленого видання, що побачило світ 1907 р., у передмові "Од редакції" написано: "Починаючи нове діло — видання журналу "Україна" — почуваємо на собі обов'язок поперед усього виявити наші думки про найголовніші принципи, яких журнал наш буде держатися, та про той зв'язок, який зводить в одну лінію журнал "Україна" з журналом "Киевская старина", на заміну котрого "Україна" тепер виступає" [20, с. III].

Намагання знайти хоча б одне ґрунтовне дослідження, присвячене цьому науковому часопису, не увінчалися успіхом, за винятком хіба що оглядової статті О. Березовського [1, с. 52—57] та деяких дотичних до теми загальних досліджень з історії української періодики.

Дозволимо собі припустити, що на це є декілька причин. Зрозуміло, що до 1991 р. такі дослідження не могли проводитися, адже постаті авторів журналу розглядалися тільки у світлі жорстко регламентованих ідеологем: наприклад, образ відомого українського політичного діяча С. Петлюри з огляду на його публікації у часопису видається зовсім іншим, ніж створений радянською історичною наукою. Так, у 1907 р. за його підписом у журналі опубліковано значну кількість глибоких наукових розвідок, присвячених політичному та культурному життю України, біографічних нарисів, рецензій, ним підготовлено до друку листи видатних українців з власними коментарями.

Продовжуючи традиції, започатковані "Киевской стариной", часопис "Україна" (фото 2) надає свої сторінки й персональним бібліографічним спискам. Наприклад, у першому томі після некролога відомому українському історичному члену редколегії "Киевской старины" Н. Молчановському подано хронологічний список публікацій у журналі за 1888—1903 рр. [26, с. 99—105]. Д. Дорошенком у т. 2 за квітень 1907 р. до некролога історичного співробітника "Киевской старины", професору П. Голубовському додано "бібліографічний реєстр його писань, що переважно друкувався на сторінках "Киевской старины" [10, с. 76]. Ще в одному некролозі відомому етнографу та літературному критику В. Горленку той же Д. Дорошенко застосовує дещо інший метод подання бібліографічної інформації: відомості про публікації вченого із зазначенням місяця та року видання розпоршені по всьому тексту біографії [9, с. 214—217].

Видання проіснувало лише рік. Уже в грудневому номері з'являється повідомлення: "Редакція цим номером поки що кінчає видання журналу, сподіваючись на те, що діло видавництва українського наукового органа тепер візьме на себе спеціальна наукова інституція — Київське українське наукове товариство. Ми не помилились в своїй думці, бо в часописах була вже подана звістка про те, що це Товариство на загальних зборах постановило розпочати як мога швидше видання свого наукового органа" [21, с. III].

Весь цей біобібліографічний масив і сьогодні не втратив своєї актуальності. Вважаємо, що прізвища осіб, біографічні та бібліографічні матеріали про яких опубліковано на сторінках "Киевской старины" та "України", мають стати об'єктами прискіпливої уваги сучасних біографів.

Список використаної літератури

- Березовський О. Журнал "Україна" — спадкоємець "Киевской старины" / О. Березовський // Київська старовина. — 2004. — № 1. — С. 52—57.
- Берман Я. З. М. В. Лисенко : матеріали до бібліогр. / Я. З. Берман // Записки Українського бібліографічного товариства в Одесі. — 1929. — Ч. 2/3. — С. 123—132.
- Бібліографічний указатель музыкальной и литературной деятельности Н. В. Лысенка / [сост.] М. Комаров // Киевская старина. — 1904. — Т. 84, январь. — С. 1—25 прил.
- Бібліографічний указатель Н. И. Костомарова / [сост.] Ф. Д. Николайчик // Киевская старина. — 1885. — Т. 12. — С. I—X.
- Бібліографічний указатель трудов А. Ф. Кистяковского / [сост. В. Науменко] // Киевская старина. — 1895. — Т. 48, январь. — С. 38—43.
- Бібліографічний указатель сочинений А. Я. Конисского, написанных по малорусски / [сост.] В. Доманицкий // Киевская старина. — 1901. — Т. 72, январь. — С. 131—151.
- Дорошенко В. До бібліографії літератури про Т. Шевченка / В. Доманицкий // Киевская старина. — 1906. — Т. 94, кн. 1, сент. — С. 5—10.
- Дополнение к библиографическому указателю материалов для изучения жизни и произведений Т. Г. Шевченко / [сост.] М. Комаров // Киевская старина. — 1887. — Т. 18, май. — С. 180—184.
- Дорошенко Д. В. Горленко / Д. Д-ко // Україна. — 1907. — Т. 2, май. — С. 214—217.
- Дорошенко Д. [Бібліографічний реєстр писань П. Голубовського] / Д. Д. // Україна. — 1907. — Т. 2, апрель. — С. 76—80.
- Ефименко П. Потребность в биографическом словаре южно-русских деятелей : несколько слов о его программе / Ефименко П. // Киевская старина. — 1886. — Т. 14, апрель. — С. 805—809.
- Ефименко П. Библиографічний указатель трудов П. П. Чубинского / П. Ефименко // Киевская старина. — 1884. — Т. 8, май. — С. 138—142.
- Кауфман И. М. Русские биографические и библиографические словари / И. М. Кауфман. — М. : Гос. изд-во культ.-просвет. лит., 1955. — 752 с.
- Комаров М. Т. Шевченко в литературе и искусстве : библиогр. указ. материалов для изучения жизни и произведений Т. Шевченко / М. Комаров. — Одесса : [б. и.], 1903. — 145 с.
- Куценко Л. Исторична біографія в Україні: в пошуках самодостатності / Леонід Куценко // День. — 2003. — 13 груд.
- Марчуков А. В. Украинское национальное движение. УССР, 1920—1930-е годы: цели, методы, результаты / Андрей Владиславович Марчуков. — М. : Наука, 2006. — 599 с.
- Матушевский-Ефремов. Александр Яковлевич Конисский : (некролог) / Матушевский-Ефремов // Киевская старина. — 1901. — Т. 72, январь. — С. 125—130.
- Науменко В. [Список публикаций П. Г. Лебединцева в журнале "Киевская старина"] / В. Науменко // Киевская старина. — 1897. — Т. 51, февраль. — С. 342—344.
- Науменко В. От редакции / Науменко В. // Киевская старина. — 1906. — Т. 44. — С. III.
- Од редакції // Україна. — 1907. — Т. 1, январь. — С. III.
- Од редакції // Україна. — 1907. — Т. 4, ноябрь—декабрь. — С. III.
- Олександр Матвійович Лазаревський, 1834—1902 / упоряд. І. М. Забіяка. — К. : [б. в.], 1994. — 78 с. — (Науково-додатковий видання з історії України; вип. 37).
- [Перечень сочинений А. А. Скальковского] // Киевская старина. — 1898. — Т. 60, январь. — С. 156—158.
- Пономарев С. Труды А. М. Лазаревского / С. П. // Киевская старина. — 1902. — Май. — С. XXXI—LI.
- Постійна комісія УАН—ВУАН для складання Біографічного словника діячів України, 1918—1933 : документи, матеріали, дослідження / [авт.-упоряд. С. М. Ляшко] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т біогр. досліджень, Ін-т рукопису. — К. : НБУВ, 2003. — 686, [1] с.
- Статті та замітки [Н. В. Молчановського в журналі "Киевская старина"] // Україна. — 1907. — Т. 1, январь. — С. 99—105.
- Тихий Н. Литература о В. Н. Каразине / Н. Тихий // Киевская старина. — 1905. — Т. 90, сентябрь. — С. 1—27 прил.
- Ткаченко М. Список праць О. М. Лазаревського і праць про нього / Микола Ткаченко // Український археографічний збірник. — 1927. — Т. 2. — С. LI—LXXX.
- Указатель материалов для изучения жизни и произведений Т. Г. Шевченко / [сост.] М. Комаров // Киевская старина. — 1886. — Т. 14, март. — С. 570—582 ; т. 14, апрель. — С. 778—786.

В статье рассмотрен вклад журналов "Киевская старина" и "Украина" в формирование информационного ресурса украинских биографистики, проанализированы персональные библиографические пособия, опубликованные на страницах журналов.

Contribution to forming of informational resources Ukrainian bibliography of "Kievan Past" and "Ukraine" magazines examined in this article. Personal bibliographical manuals which were published in named magazines are also analyzed.

Надійшла в редакцію 10 січня 2013 року